

Titel: Hr. Phister som Captain Scipio

Citation: "Hr. Phister som Captain Scipio", i *Søren Kierkegaards Skrifter, Bd. K16*, udg. af Niels Jørgen Cappelørn; Joakim Garff; Johnny Kondrup; Tonny Aagaard Olesen; Steen Tullberg, Søren Kierkegaard Forskningscenteret 2012 . Onlineudgave fra Søren Kierkegaards Skrifter: <https://tekster.kb.dk/text/sks-pcs-txr-shoot-id6b7d1336-5b9a-49d5-b894-3a72b7492996.pdf> (tilgået 13. juli 2024)

Anvendt udgave: Søren Kierkegaards Skrifter, Bd. K16

Ophavsret: Materialet er dedikeret til public domain. Husk dog altid at kreditere ophavsmanden.
[Læs CC0-erklæringen](#)

Tekstredøgørelse

1. Manuskriptbeskrivelse
2. Tilblivelseshistorie 139

1. Manuskriptbeskrivelse

Til »Hr Phister som Captain Scipio« (forkortet PCS) findes følgende manuskripter i Kierkegaard Arkivet (KA) på Det Kongelige Bibliotek. Rækkefølgen afspejler kun tilnærmelsesvis tilblivelseskronologien, som vil blive udredt i afsnit 2. Som tekstgrundlag for »Hr Phister som Captain Scipio« i SKS 16 er benyttet ms. 2.2.

PCS 1 Kladde til PCS, fordelt på 1 omslag, 2 sammenhæftninger af 6 dobbeltblade, 1 løst blad samt en løs lap, i alt 25 blade samt et omslag og en lap.

Omslag til kladden.

1.1 Omslag af foldet helark.*

Papir: gulligt skrivepapir, ribbet. Vandmærke: bikube omkranset af blomsterranke og navnet C & I HONIG. Mål foldet: 223 × 182 mm.*

Øverst på omslagets forside findes påskriften »Hr. Phister som Capt. Scipio« og i højre side, ca. midt på omslaget: »~~Concept~~. /

Kan underskrives: / Procul.« Nederst angivelsen »Skrevet i Slutning af 48«.

(L-fort + B-fort. 287; Pap. IX B 69)

1.1

Kladde til PCS.

1.2

2 sammenhæftninger af 6 dobbeltblade, i alt 24 blade i 4°.

Hæftesnøre af rød silke. Bladene har været foldet på langs; en bred inderspalte rummer teksten, yderspalten tilføjelser. Af bl. [5] mangler nederste halvdel af marginalspalten, der er afrevet med uregelmæssige kanter; af bl. [6] er hele marginalspalten bortrevet på tilsvarende vis.

Ingen paginering.

Papir: blåligt skrivepapir, glat. Mål: 170 × 205 mm.

Bl. [1r] udgør titelblad med titlen »Hr Phister som Politie-Captain Scipio / En Erindring for Erindringen«. På bl. [5r] findes påskriften »Scipio Captain i det pavelige Politie.« Midt på bl. [18r], tilføjet i

marginalspalten, findes overskriften »4 / I anden Akt af Stykket drikker Capt. Scipio tilfældigviis ikke mere.« Bl. [1v] samt [20v]-[24v] er ubeskrevne.

En del korrektioner og tilføjelser. I marginalspalten på bl. [8v] samt i hovedspalten på bl. [10v]-[11r] er to parenteser tilføjet med blyant; nederst på bl. [10r] er fire linjer slettet med blyantoverstregninger, og nyt afsnit er ophævet vha. en klamme.

Nederst på bl. [18r] findes en mindre sletning foretaget med blyant. Øverst på bl. [5r] er det løse blad (ms. 1.2.1) indvist vha. dobbeltkryds skrevet med blyant.

Hertil:

Tilføjelse til ms. 1.2.

1.2.1

1 blad i 2°.

Ingen paginering.

Papir: gulligt skrivepapir, glat. Mål: 211 × 344 mm.

Bladet har efter beskrivning været foldet på tværs og herefter på langs. Bladet er beskrevet i hele sidens bredde. Versosiden er kun to tredjedele beskrevet.

Flere korrektioner. På rectosiden er flere tilføjelser skrevet med småt langs sidens kanter, en enkelt på papirets lange led. De tre første linjer på rectosiden er

slettet med blyantoverstregninger. Indvisningstegn i form af et dobbeltkryds øverst på rectosiden er skrevet med blyant, og en blyantstreg findes under versosidens tekst.

(L-fort. + B-fort. 287; Pap. IX B 71)

1.2.1

(L-fort. + B-fort. 287; Pap. IX B 70-71)

1.2

Indholdsoversigt til PCS.

1.3

1 løst blad i 4° med uregelmæssigt afrevet kant i højre side. Ingen paginering.

Papir: gulligt post-velin, glat. Mål: ca. 169 × 207 mm.

Bladet har efter beskrivelse været foldet på langs og herefter på tværs ca. 5 cm fra sidens bund.

Øverst på rectosiden findes overskriften »Scipio / Captain i det pavelige Politie. / Det Almndl.« Herefter er skriftets dele opregnet: »1/ Captain Scipio staaende. / 2/ Captain Scipio gaaende. / 3/ Gud skal vide, om Capt. S. ikke egl. drikker. / 4/ I anden Akt af Stykket drikker Capt. S. tilfældigviis ikke mere.« Versosiden er ubeskrevet.

(L-fort + B-fort. 287; Pap. IX B 72)

1.3

(L-fort + B-fort. 287; KA, B pk. 33 læg 3; Pap. IX B 69-72)

1

Renskrift af PCS, fordelt på 1 omslag, 12 løse blade og 3 dobbeltblade, i alt 18 blade i 4° samt et omslag.

2

Omslag til renskriften.

2.1 Omslag af foldet helark.

Papir: gulligt skrivepapir, ribbet. Vandmærke: bikube omkranset af blomsterranke og navnet C & I HONIG. Mål foldet: 231 × 186 mm.

På omslagets forside findes påskriften »Phister som Scipio« og nedenunder, i højre side: »Reenskrift.«, begge dele skrevet med blyant. Nederst på omslaget findes angivelsen »Skrevet i Slutningen af 1848. Kan underskrives / Procul.«

(L-fort + B-fort. 150; Pap. IX B 67)

2.1

Renskrift af PCS (SKS 16, 127-143).

2.2

12 løse blade samt 3 dobbeltblade, i alt 18 blade i 4°. De løse blade har afrevet kant i venstre side. Spor efter sammenhæftning. Bl. [10]-[18] er med blyant folieret 1-9 på rectosiderne. Folieringen er ikke gengivet i SKS.

Papir: gulligt post-velin, glat. Mål: 169 × 207 mm.

Bladene er foldet på langs; en bred inderspalte rummer teksten, yderspalten tilføjelser.

Enkelte korrektioner i form af udstregninger og tilføjelser. Mindre sletninger er foretaget med blyant: 3 linjer på bl. [7r], to linjer samt et enkelt ord på bl. [14r].

(L-fort + B-fort 150; Pap. IX B 68)

2.2

(L-fort + B-fort. 150; KA, B pk. 33 læg 3; Pap. IX B 67-68)

2

Note om trykning i *Fædrelandet*.

3

1 løs lap med afrivningskant nederst.

Papir: gulligt post-velin, glat. Mål: 124 × 73 mm.

Ingen paginering.

Beskrevet med fire linjer samt et dobbeltkryds på rectosiden. Versosiden er ubeskrevet.

(L-fort + B-fort. 287, KA, B pk. 33 læg 3; Pap. IX B 73)

3

2. Tilblivelseshistorie

»Hr Phister som Captain Scipio« er et af flere teaterkritiske skrifter, SK affatter mellem 1847 og 1849. Tilblivelsen i sig selv har efter alt at dømme været ukompliceret, og nedskrivningen kan med stor sikkerhed dateres til slutningen af 1848.

Syngespillet *Ludovic* blev spillet på Det kongelige Teater med Ludvig Phister i hovedrollen fra den 24. maj 1834 frem til 25. maj 1837 og igen den 4. feb. 1841 og 7 gange frem til 11. okt. 1841. Desuden blev der givet en enkelt særforestilling i 1846.* Det sandsynligste er, at SK har set stykket opført i 1841 eller 1842. I hvert fald er der gået flere år, fra SK har set Phister i rollen som Scipio, til han skriver *PCS*, et forhold der allerede fremgår af værkets undertitel »En Erindring og for Erindringen«, og som desuden understreges i det afsluttende afsnit: »Denne lille Artikel er en Erindring; det er mange Aar siden dens Forf. saae Ludovic, og det er jo allerede adskillige Aar siden dette Stykke blev givet« (SKS 16, 143,2-4). Renskriften bærer dateringen »i Dec. 48«, hvilket stemmer overens med angivelserne på omslaget til kladden (ms. 1.1) »Skrevet i Slutning af 48« og tilsvarende på omslaget til renskriften »Skrevet i Slutningen af 1848« (ms. 2.1).

Således kan det med nogenlunde sikkerhed fastslås, at *PCS* er blevet til i dec. 1848. Desuden findes der en lille note (ms. 3) og et anonymt brev til Phister, forfattet af SK, der begge har været opbevaret sammen med kladdematerialet, og de giver samme indtryk af en hurtig tilblivelse. Noten viser, at SK først havde en udgivelse i *Fædrelandet* i tankerne, mens det af brevet fremgår, at han senere skiftede mening og besluttede at forære manuskriptet til Phister. Noten lyder i sin fulde længde:

Skal Artiklen om »Scipio« gives »Fædrelandet« skal Redaktionen i en Note bemærke, at den af Forf. har faaet Manuscriptet, som han selv ikke just var tilbøielig til at lade trykke, fordi det er skrevet i stor Hast og han ikke har faaet det overarbejdet.*

Renskriften af brevet, der øjensynligt er tænkt som et ledsagende brev til manuskriptet, efter at tanken om offentliggørelse var opgivet, lyder i sin helhed:

Til
Hr Skuespiller Phister

Høistærede!

Hvo Forfatteren af denne lille Opsats er, vil De vistnok selv let see; dog ønsker han at være ukjendt. Det var i flere Henseender en mig behagelig Ferie-Tid, der anvendtes til det lille Arbejde. I og for sig selv er det jo allerede en Nydelse at sysle med en interessant og værdifuld Gjenstand, en virkelig kunstnerisk Præstation. Dernæst var Arbejdet mig kjert, fordi jeg nu engang har sat mig i Hovedet, at jeg er i en Slags Forbindtligheds Gjæld til Kunstneren. Endeligen var det mig ikke mindre kjert, fordi jeg – og som jeg endnu haaber, ikke forgjebes – smigrede mig med det Haab muligen at gjøre Dem en Glæde dermed. Saa forsmaa da ikke til Foræring at modtage det lille Manuscript, der jo er som beregnet kun paa een Læser. Thi hvis jeg lod Artiklen trykke, og den blev læst, om saa var, af Alle – naar den ikke blev læst af Dem, da havde den ikke fundet sin Læser; og paa den anden Side, naar den er læst af Dem – selv om ellers ingen Anden faaer den at læse, saa har den naaet sin Bestemmelse, fundet »Læseren«, den Eneste, ja den Eneste, da jo end ikke jeg, Forfatteren, vover at sammenligne mig med denne Læser, som var jeg den lige saa kompetente.

For at ende med Begyndelsen: Det var mig i flere Henseender kjert at skrive den lille Opsats – nu saa lad det ogsaa dog paa een eller anden Maade være Dem kjert at modtage den, og med den en Hilsen fra en – ukjendt – Beundrer.*

Af begge tekster fremgår det, at arbejdet med skriftet er gået hurtigt, og af brevet til Phister desuden, at SK har betragtet det som en fritidsfornøjelse. Det er derfor nærliggende at antage, at hele skriftet er blevet til i julen 1848. Heller ikke manuskriptmaterialet afslører nogen vanskeligheder: En indholdsoversigt med deloverskrifter (ms. 1.3) er formentlig først blevet skrevet, efter at kladden (mss. 1.1-1.2) var færdig; under renskrivningen er disse deloverskrifter blevet indarbejdet i renskriften (ms. 2). Først på et senere tidspunkt er den lille note (ms. 3) blevet til (se nedenfor).

Mens tilblivelsen nok synes ukompliceret, hvad angår selve nedskrivningen, er det vanskeligere at afgøre, hvornår SK først fik ideen til skriftet, og hvad der siden fik ham til at opgive at lade det trykke. Der findes, bortset fra de allerede anførte, kun en enkelt, ganske flygtig omtale af *PCS* i SKs efterladte papirer, nemlig i en journal fra 1849 (se nedenfor). Dog er de teaterkritiske arbejder, som SK var optaget af i 1847-1848,

rigeligt dokumenteret i form af udkast og omtaler i journalerne, og heraf kan man udlede en del af baggrunden for PCS.

Af journaloptegnelsen NB2:217 fra 1847 fremgår det, at SK overvejer at udgive et skrift under navnet »Ungdoms-Arbejder«, hvor han under pseudonymet Felix de St. Vincent vil »træde op som en ung Forfatter, hvis første Arbejde dette var.« Arbejdet kalder han »en lille literair Mystification«, og indholdet skulle foruden et forord bestå af fire dele, nemlig »Krisen i en Skuespillerindes Liv«, »Lovtale over Efteraaret«, »Rosenkilde som Hummer« og »Skrift-Prøver«.* Der findes en del spredte udkast til dette arbejde, og det fremgår heraf, at de to dele kaldet »Lovtale over Efteraaret« og »Skrift-Prøver« var tænkt som patetisk-satiriske skrifter; i sidstnævnte indgår teater- og litteraturanmeldelser, hvis overfladiske begejstring er en slet skjult kommentar til samtidens anmelderstand.* De to andre dele synes imidlertid tænkt som egentlige anmeldelser, præget af grundig analyse og overvejelse. Det fremgår af udkastene til »Rosenkilde som Hummer«, at det var tænkt som en anmeldelse af skuespilleren C.N. Rosenkilde i vaudevillen *De Uadskillelige* af J.L. Heiberg.* »Krisen i en Skuespillerindes Liv« behandler Johanne Luise Heibergs præstation som Julie i *Romeo og Julie*, spillet for anden gang i 1847. Dette skrift er den eneste del af det oprindelige arbejde, der blev færdiggjort, og det udkom som føljeton i fire dele i *Fædrelandet* i juli året efter under titlen »Krisen og en Krise i en Skuespillerindes Liv«.* Af en række journaloptegnelser fra sommeren 1848 fremgår det, at SK har haft store betænkeligheder ved at lade skriftet trykke.* Men da han endelig beslutter at lade det udgive, betragter han det som en lykke, fordi han dermed mener at have vist, at årsagen til, at han er blevet religiøs forfatter, ikke er et svigt i hans evne til at skrive æstetisk, men at sammenhængen mellem den æstetiske og den religiøse del af forfatterskabet derimod kan ses fra først til sidst.* I en senere journaloptegnelse får det følgende udtryk:

Ved udelukkende at være opbyggelig Forfatter i to Aar og saa produktiv er der vel snart udviklet en Vane, at nu er jeg bleven alvorlig. Jeg var vel ikke selv langt fra at behage mig selv i at man ansaae mig for den Alvorlige. Det maa forhindres. Det er ligefrem Meddelelse igjen, og den er netop ikke Alvor. See, en lille Artikel om en Skuespillerinde – det er nok til at forvirre igjen hvis Nogen skulde være bleven dvask og høitidelig i den Vane, at jeg var den Alvorlige – maaskee en Apostel, hvad jeg da kun er altfor langt fra at være.*

At de tanker om forfatterskabets indre sammenhæng, der fremsættes i journalerne fra denne tid, har ligget SK stærkt på sinde, understreges af det samtidige arbejde på *Synspunktet for min Forfatter-Virksomhed*, hvori SK netop understreger den æstetiske artikels betydning for det samlede forfatterskab.*

Som nævnt ovenfor var den oprindelige tanke, at »Krisen og en Krise« skulle følges bl.a. af et skrift om Rosenkilde i rollen som betjenten Hummer. Arbejdet synes ikke at være kommet videre end til nogle spredte udkast, der dog er tilstrækkeligt udført til, at man kan ane en vis lighed mellem »Rosenkilde som Hummer« og PCS. Den fulde titel på førstnævnte, som den fremgår af udkastet, er »Rosenkilde som 'Hummer'. / Et Erindrings-Forsøg / af / En Taknemlig.«, hvilket ikke ligger langt fra titlen »Hr Phister som Captain Scipio« og undertitlen »En Erindring og for Erindringen«. Som i PCS gøres der i »Rosenkilde som Hummer« opmærksom på, at forestillingen, vaudevillen *De Uadskillelige*, ligger flere år tilbage, og desuden viser en form for disposition, at skriftet er tænkt som en analyse af, hvori det særligt komiske i Rosenkildes præstation bestod, på samme måde som PCS indeholder en beskrivelse af Phisters komiske præstation i rollen som Scipio.

Tematisk og strukturelt er der så store ligheder mellem PCS og arbejdet om Rosenkilde, at man må antage, at der er en forbindelse mellem de to, og at PCS således skal betragtes som en udløber af det teaterkritiske arbejde, der især optog SK i 1847. På flere måder synes skriftet om Phister at erstatte den planlagte artikel om Rosenkilde; derfor er det også rimeligt at antage, at overvejelserne over de æstetiske skrifers rolle i det senere forfatterskab er medvirkende til, at han et halvt år efter udgivelsen af »Krisen og en Krise i en Skuespillerindes Liv« bruger sin »Ferie-Tid« på endnu en teaterkritisk artikel, der som parallel til føljetonen om den væsentligste skuespillerindes tragiske præstation behandler en af de væsentligste mandlige skuespilleres komiske præstation. Det synes bekræftet af en journaloptegnelse fra begyndelsen af sept. 1849, der tager udgangspunkt i en overvejelse af, om »Fra Høiheden vil han drage Alle til sig. Christelige Udviklinger« bør være pseudonym. Her nævner SK som det eneste sted sin artikel om Phister:

Aaret 1848 tilhører altsaa: Sygdommen til Døden, Indøvelse i Christendom, Synspunktet for min Forfatter-Virksomhed, de 3 Noter.

Aaret 1849 Fra Høiheden vil Han drage Alle til sig, den bevæbnede Neutralitet og andre Smaating deriblandt det om Phister.

Selv om jeg vilde udgive »Fra Høiheden o: s: v:« med mit Navn er det dog alligevel sikkert, at Opfattelsen af min Produktivitet samler sig finalt paa Fredags Talerne, thi »Synspunktet« er jo fra 48.*

At PCS regnes til produktionen for 1849 skal ikke undre, da det øjensynligt er blevet til meget tæt på årsskiftet. Bemærkelsesværdigt er det derimod, at det lille skrift inddrages i overvejelserne over sammenhængen i det samlede forfatterskab, hvilket tyder på, at SK betragter det som en del af sit samlede værk.

Man må formode, at han på dette tidspunkt (sept. 1849) stadig overvejer at lade artiklen trykke. Den lille note om evt. trykning i *Fædrelandet* kan være blevet til både før og efter dette tidspunkt, men det synes at fremgå, at artiklen er færdigskrevet, og at den kan have ligget færdig i nogen tid. Noten er skrevet på en lille lap og har formentlig ikke oprindelig været en del af manuskriptmaterialet, men er klippet ud af en anden sammenhæng og først senere anbragt i omslaget. Bemærkninger til sætteren i renskriften viser, at manuskriptet har ligget klar og uden videre kunne indleveres til tryk.

Hvornår SK beslutter at forære manuskriptet til Phister i stedet for at offentliggøre det, ved vi ikke. Hvis han stadig har overvejet at lade det trykke i sept. 1849, kan beslutningen dog først være truffet på dette tidspunkt, og det ledsagende brev til Phister kan så tidligst være fra samme år og ikke, som det er blevet antaget, fra 1848.* Om årsagen til ikke at lade artiklen trykke anfører SK selv i brevet, at den kun er beregnet på en enkelt læser: »Thi hvis jeg lod Artiklen trykke, og den blev læst, om saa var, af Alle - naar den ikke blev læst af Dem, da havde den ikke fundet sin Læser; og paa den anden Side, naar den er læst af Dem - selv om ingen Anden faaer den at læse, saa har den naaet sin Bestemmelse, fundet 'Læseren', den Eneste, ja den Eneste (...)«. For at forvise sig om, at dette ikke er en tvingende grund, behøver man blot at sammenligne med et brev til Johanne Luise Heiberg, sendt i 1851 om »Krisen og en Krise«. Her anfører SK om artiklen: »Hvad enten den i sin Tid er blevet læst af Mange eller kun af Faa - naar den ikke er blevet læst af Dem, er den, efter Forfatterens Mening, ikke kommet til sin Bestemmelse. Dersom den derimod er blevet læst af Dem (...) da har den, efter Forfatterens Mening, ganske naaet sin Bestemmelse.«* Når SK ikke lader PCS trykke, er årsagen altså ikke, at artiklen alene er skrevet til Phister.

Det er muligt, at SK ikke har været tilfreds med sin artikel. Dog kan et andet, ydre, forhold have spillet ind. SK flyttede i okt. 1848 fra Rosenborggade 9 til førstesalen i Rosenborggade 7.* Formentlig samtidig flyttede Joachim Ludvig Phister og hans kone Louise ind på anden sal i samme bygning.* SK synes at have haft et godt forhold til Phister, som han talte med, når de mødtes på trappen.* I artiklen fremhæver SK, at hans teaterkritik, i modsætning til samtidens anmelderes, er præget af refleksion og personlig distance (SKS 16, 130f.). En mulighed er dermed, at SK har opgivet sin artikel om Phister, fordi forholdet mellem de to var blevet for personligt, og den nødvendige distance mellem anmelder og anmeldt ikke længere var til stede. Også her findes en mulig parallel til Rosenkilde, som SK kendte personligt og omgikkes netop i årene 1847 og frem.* I hvert fald er det påfaldende, at SK i første omgang afstår fra at gå videre med sin teaterkritiske analyse af Rosenkildes præstation, vælger en på mange måder parallel præstation af Phister, som han ikke kender personligt, men tilfældigt kommer til at dele opgang med, hvorefter han beslutter ikke at udgive artiklen.

Om SK faktisk forærede artiklen og det ledsagende brev til Phister, som man gerne antager,* er tvivlsomt. Manuskriptmaterialet fandtes ved SKs død opdelt og opbevaret to forskellige steder. Kladden, indholdsoversigten og den lille lap lå sammen med kladden til brevet til Phister samlet i omslaget med et korsbånd i »det øverste Rum af selve Pjedestalen«, mens renskriften lå sammen med det renskrevne brev til Phister i en »Papiirspakke« i »Kassen i Pulten«.* Efter al sandsynlighed har SK først haft manuskriptmaterialet liggende samlet, men siden opdelt det i forbindelse med beslutningen om at overgive renskriften og det ledsagende brev til Phister. SK har altså formentlig ikke udarbejdet endnu en renskrift, og det forhold, at renskriften af brevet og renskriften af manuskriptet fandtes for sig blandt SKs papirer, tyder på, at han alligevel ikke har givet det til Phister. Antagelsen støttes af det renskrevne brev til Phister, der bærer tydelige spor af at have været foldet sammen som et foldebrev (efter almindelig praksis i samtiden), således at kuvertens forside udgøres af brevets bagside. Midt herpå er så udskriften »Til / Hr Skuespiller Phister«. Imidlertid bærer brevet intet spor efter forsegling, og det forhold, at det fandtes blandt SKs papirer ved hans død, peger kraftigt i retning af, at det aldrig blev givet til Phister.